

КАКО ДО КВАЛИТЕТНЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

УВОД

Настава је дидактичка одредница, социјална појава и процес, најважнија активност која се одвија у школи; плански организован процес образовања и васпитања који се одвија у складу са прописаним циљевима и исходима учења, односно планом и програмом наставе и учења. Током овог процеса наставник различитим активностима, приступима, методама и техникама (стратегијама) развија знања, вештине и ставове ученика, тј. компетенције.

Учење је конструкција, изградња знања властитим ангажовањем онога ко учи. Предуслов, да се учење догоди, је да **наставни процес буде усмерен ка ученику као активном учеснику** процеса наставе и учења, ученику који ће учествовати, самостално или у групи, у разноврсним активностима које доприносе **изградњи функционалних знања**.

Учење је процес током кога се дешавају промене у знању, мишљењу, ставовима, вештинама, понашању ученика.

*Кључни учесници процеса наставе и учења су **ученик** и **наставник**.*

Ученик је активан учесник у процесу наставе и учења; учесник који учествује у решавању проблема, извођењу закључака, пројектним задацима и активностима, истраживању, дискусији, дебати и др.

Наставник је личност која својим знањима, умењима, ставовима и способностима води ученике кроз процес учења, подржава их и учествује у изградњи личности ученика.

Приступ усмерен на ученика и његова постигнућа је приступ у коме је наставни процес усмерен на учење које је прилагођено потребама сваког ученика. За примену овог приступа важно је размотрити следећа питања:

- Како и шта ученик учи?
- Који услови подржавају учење?
- Где и како ће научено бити примењено?
- Како научено доприноси даљем учењу?

КЉУЧНИ ПОЈМОВИ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Кључни појмови наставе и учења су:

→ЦИЉЕВИ

→ИСХОДИ

→КОМПЕТЕНЦИЈЕ

→ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА

→СТАНДАРДИ КВАЛИФИКАЦИЈА

→ПРИСТУПИ, МЕТОДЕ, ТЕХНИКЕ

Циљеви образовања и васпитања су један од елемената квалитета образовања и васпитања. Смернице су за креирање образовно-васпитног процеса (редовна настава, изборни програми, слободне и ваннаставне активности, активности које школа планира, организује и реализује) и јасно показују шта треба да се постигне током образовно-васпитног процеса.

Основни циљеви образовања и васпитања (прописани чланом 8. Закона о основама система образовања и васпитања) су полазиште за дефинисање специфичних циљева као што су циљ учења наставног предмета, циљ реализације одређене активности/пројекта.

ЦИЉ/циљеви су полазишта, смернице за:

- креирање образовно-васпитног процеса;
- планирање, реализацију и вредновање наставе и учења.

Показују **намеру**, тј. шта желимо да постигнемо/достигнемо током образовно-васпитног процеса и процеса наставе и учења на годишњем нивоу, нивоу теме, дневном нивоу.

Полазиште за дефинисање циља програма наставе и учења за појединачне наставне предмете су **основни циљеви образовања и васпитања**.

Полазишта **наставника** за дефинисање циља/циљева, на годишњем нивоу, нивоу теме и дневном нивоу су циљ учења наставног предмета, основни циљеви образовања и васпитања и исходи прописани за наставни предмет на нивоу разреда.

ПРИМЕР:

Циљ учења Српског језика и књижевности је унапређивање језичке и функционалне писмености; стицање и неговање језичке и књижевне културе; оспособљавање за тумачење и вредновање књижевних дела; афирмисање и прихватање вредности хуманистичког образовања и васпитања ученика; развијање личног, националног и културног идентитета, љубави према матерњем језику, традицији и култури српског народа и других народа и етничких заједница.

Исходи које остварујемо у **X** теми су:

Ученик ће бити у стању да:

- говори јавно и пред већим аудиторијумом о темама из језика, књижевности и културе;
- слуша туђе мишљење и узме га у обзир приликом своје аргументације;
- активно учествује у јавној дебати – припреми се за дебату, аргументовано излаже и изведе закључак.

Полазећи од изабраних исхода на чијем остваривању радимо и општег циља наведеног наставног предмета, **циљ** реализације **X** наставне теме може да гласи: Даље унапређивање језичке културе ученика путем њиховог укључивања у различите видове усменог изражавања, а ради оспособљавања за јавне наступе и говоре, дебату засновану на аргументима, активно слушање саговорника и аргументовано реаговање на саговорничково мишљење/став.

Овако дефинисан циљ показује **намеру** - шта желимо да постигнемо радом на овој теми – *унапређивање језичке културе ученика*; **како**, на који начин долазимо до остваривања наше намере – *путем укључивања ученика у различите видове усменог изражавања*; **зашто** је то важно – *ради оспособљавања за јавне*

наступе/говоре, дебату засновану на аргументима, активно слушање саговорника и аргументовано реаговање на његово мишљење/ста.

Дакле, при дефинисању циља важно је да размишљамо о томе с којом намером реализујемо тему, како и зашто.

Настава усмерена на ученика је настава усмерена на **процес учења и исходе**, односно **резултате учења**. Дакле у средишту ове наставе су **исходи** а не садржаји програма. Обавеза наставника је да у процесу наставе и учења **остварује исходе прописане** програмом наставе и учења а **не да реализује садржаје**. У настави усмереној на ученика, процес учења и исходе, садржаји имају улогу средства/инструмента за остваривање исхода.

Процес наставе и учења се остварује у **троуглу** чији углови су именовани **исходима, компетенцијама и стандардима**. Наставник се креће између углова тако што остваривањем исхода развија компетенције ученика и достиже стандарде.

За остваривање исхода, развијање компетенција и достизање стандарда наставник користи различите инструменте међу којима су кључни појмови садржаја, садржаје, наставне материјале, методе и технике.

ИСХОДИ су:

- **искази** који показују шта ученик треба да зна, може и уме да уради на крају одређеног процеса учења, на крају разреда;
- **очекивани резултати учења** који показују за шта ученика оспособљавају изграђена знања током једногодишње наставе и учења одређеног предмета;
- очекивани, не увек **мерљиви**, али **проверљиви** резултати процеса учења;
- дефинисани за сваки наставни предмет и разред и показују шта се очекује да ученик зна, може и уме да уради на крају одређеног разреда.

Остварују се у процесу наставе и учења **током целе школске године** путем различитих приступа, метода, техника, садржаја и **применом разноврсних активности**. Један исход може да се остварује преко различитих садржаја и активности, као што један садржај и/или једна активност може да учествује у остваривању више различитих исхода.

Исходи учења су саставни део програма образовања/обучавања и **ближе описују наставницима, ученицима и родитељима шта се од ученика очекује да ће знати, умети и моћи да ради и вредносно процени након успешног завршетка програма** наставе и учења/обуке, односно по завршетку процеса учења. Обавезни су део програма наставног предмета.

ПРИМЕР:

Ученик ће бити у стању да:

- слуша туђе мишљење и узме га у обзир приликом своје аргументације;
- активно учествује у јавној дебати – припреми се за дебату, аргументовано излаже и изведе закључак;

Ова два исхода, из наставног предмета Српски језик и књижевност, показују за шта, поред осталог, настава овог предмета треба да оспособи ученика. Остваривањем ових исхода **ученик се оспособљава** за аргументовану дебату, дискусију и активно слушање на часовима предмета Српски језик и књижевност, **АЛИ** и да **вештине** дебатованја, дискутовања, слушања другог, јавног наступања **примењује у различитим ситуацијама школског** (на часовима других наставних предмета и активности, ученичком парламенту и др.) **и ваншколског окружења.**

Од посебног значаја је сарадња, заједнички рад наставника у циљу обезбеђивања међупредметне повезаности и услова за развој функционалних знања ученика, развој компетенција ученика.

Важно је знати да су прописани исходи повезани са димензијама когнитивних процеса који су дефинисани Ревидираном Блумовом таксономијом. Важни су и за дефинисање циља.

ПРИМЕР

ИСХОД	ДИМЕНЗИЈЕ когнитивних процеса
– користи хронолошке одреднице на одговарајући начин у складу са периодизацијом прошлости;	ПРИМЕНИТИ
– идентификује порекло и процени сазнајну вредност различитих извора на основу њихових спољних и садржинских обележја;	РАЗУМЕТИ
– анализира узрочно-последичне везе и идентификује их на конкретним примерима;	АНАЛИЗИРАТИ
– препозна на конкретним примерима злоупотребу историје и изведе закључак о могућим последицама на развој историјске свести у друштву;	ЕВАЛУИРАТИ
– поредећи историјске и географске карте датог простора уочава утицај рељефа и климатских чинилаца на настанак цивилизација и кретање становништва;	АНАЛИЗИРАТИ

Исходи су део програма наставе и учења који се **операционализују у оперативним (месечним/таматским) плановима наставника**, тј. конкретизују се (уситњују) са већег на мањи ниво општости, а на још мањи у **припремама за час.**

КОМПЕТЕНЦИЈЕ

КОМПЕТЕНЦИЈА подразумева скуп повезаних знања, вештина, ставова и личних својстава које једној особи омогућавају да у датом контексту, у одређеној ситуацији, предузме одговарајућу активност и да ту активност обави ваљано, успешно и ефикасно.

Које компетенције разликујемо у образовно-васпитном процесу Републике Србије?

КЉУЧНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ ЗА ЦЕЛОЖИВОТНО УЧЕЊЕ
ОПШТЕ МЕЂУПРЕДМЕТНЕ КОМПЕТЕНЦИЈЕ
ПРЕДМЕТНУ КОМПЕТЕНЦИЈУ
КОМПЕТЕНЦИЈЕ ЗА ДЕМОКРАТСКУ КУЛТУРУ

Кључне компетенције за целоживотно учење су донете крајем 2006. године на нивоу Европске уније (*Европски оквир кључних компетенција за целоживотно учење*)¹ и представљају операционализацију филозофског оквира учења како га је препознао Жак Делор у књизи „Учење благо у нама“ – **учити знати, учити чинити, учити бити и учити бити за другога.**

Веће Европске уније је маја **2018.** године усвојило **нови оквир кључних компетенција за целоживотно учење.**

Кључне компетенције за целоживотно учење – оквир из **2018.** године су:
ПИСМЕНОСТ
ВИШЕЈЕЗИЧНОСТ,

¹ Компетенције из овог оквира су прописане и Законом о основама система образовања и васпитања, члан 11.

МАТЕМАТИЧКА И КОМПЕТЕНЦИЈА У НАУЦИ, ТЕХНОЛОГИЈИ И ИНЖЕЊЕРСТВУ
ДИГИТАЛНА КОМПЕТЕНЦИЈА
ЛИЧНА, ДРУШТВЕНА и „УЧИТИ КАКО НАУЧИТИ“ КОМПЕТЕНЦИЈА
ГРАЂАНСКА КОМПЕТЕНЦИЈА
ПРЕДУЗЕТНИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА
КУЛТУРНА ОСВЕШЋЕНОСТ И ИЗРАЖАВАЊЕ

Све наведене *кључне компетенције за целоживотно учење* имају једнаку важност за развој појединца и друштва; доприносе припреми ученика за прилагођавање динамичним променама и новим пословима на тржишту рада. Пожељно је да буду **развијене до краја обавезног школовања** и да послуже као **основ за даље учење**, тј. за целоживотно учење.

Опште међупредметне компетенције су донете су на нивоу Републике Србије, 2013. године (одлука Националног просветног савета и објављене су у: *Правилник о општим стандардима постигнућа за крај општег средњег образовања и средњег стручног образовања у делу општеобразовних предмета*²) на основу Европског оквира кључних компетенција за целоживотно учење из 2006. године.

Опште међупредметне компетенције

- **заснивају** се на кључним компетенцијама за целоживотно учење и **интегрисаним знањима и вештинама** из различитих научних дисциплина;
- **развијају** се кроз **наставу свих предмета и активности** (обавезни наставни предмети, изборни програм, слободне и ваннаставне активности...);
- **примењиве** су у различитим ситуацијама школског и свакодневног живота;
- **неопходне** су **свим ученицима** за лично остварење и развој, укључивање у друштвене токове и запошљавање;
- **основ** су за целоживотно учење.

Опште међупредметне компетенције

КОМПЕТЕНЦИЈА ЗА ЦЕЛОЖИВОТНО УЧЕЊЕ
КОМУНИКАЦИЈА
РАД С ПОДАЦИМА И ИНФОРМАЦИЈАМА
ДИГИТАЛНА КОМПЕТЕНЦИЈА
РЕШАВАЊЕ ПРОБЛЕМА
САРАДЊА
ОДГОВОРНО УЧЕШЋЕ У ДЕМОКРАТСКОМ ДРУШТВУ
ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА ЗДРАВЉУ
ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА ОКОЛИНИ
ЕСТЕТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА
ПРЕДУЗИМЉИВОСТ И ОРИЈЕНТАЦИЈА КА ПРЕДУЗЕТНИШТВУ

² "Сл. гласник РС", број 117/2013.

Наставник развојем општих међупредметних компетенција **истовремено** развија и кључне компетенције за целоживотно учење. Развија их остваривањем исхода на сваком часу, сваког наставног предмета. Исходи и садржаји сваког од наставних предмета доприносе развијању свих међупредметних компетенција у:

- различитој мери и
- различитом степену директности.

За развој компетенција ученика најделотворнији је **међупредметни приступ** настави и учењу.

ПРИМЕР

Исходи

- слуша туђе мишљење и узме га у обзир приликом своје аргументације;
- активно учествује у јавној дебати – припреми се за дебату, аргументовано излаже и изведе закључак;
- у усменом и писаном излагању користи основне научне и историјске појмове;

Наведеним исходима наставник оспособљава ученике за примену знања у разговору, дискусији, дебати, у школском окружењу и у ситуацијама свакодневног живота. Остваривањем ових исхода наставник код ученика развија опште међупредметне компетенције **за учење, комуникацију и одговорно учешће у демократском друштву**, и истовремено кључне компетенције за целоживотно учење **писменост, вишејезичност** (ако се разговор/дискусија води на страном језику), **лична, друштвена и „учити како научити“ компетенција, грађанска компетенција.**

Предметна компетенција представља наративни опис шта ученици знају и могу да ураде на основу образовања које стичу у оквиру појединачног наставног предмета у оквиру циклуса/нивоа образовања и васпитања. Описују крајњу сврху учења датог предмета.

Разликујемо *општу предметну компетенцију* и *специфичне предметне компетенције*. И општа и специфичне предметне компетенције су дефинисане на три нивоа постигнућа (основни, средњи и напредни ниво).

Компетенције за демократску културу су донете 2018. године под окриљем Савета Европе и Европске уније. Дефинисане су кроз следеће домене:

Вредности се односе на: Вредновање људског достојанства и људских права; Вредновање културне разноликости; Вредновање демократије, правде, поштења, једнакости и владавине права.

Ставови се односе на: Отвореност према другим културама као и другим уверењима, погледима на свет и праксама; Поштовање; Грађански дух; Одговорност; Самоефикасност; Толеранцију према двосмислености.

Вештине подразумевају: Аутономне вештине учења; Вештине аналитичког и критичког размишљања; Вештине слушања и опажања; Емпатију; Флексибилност

и прилагодљивост; Језичке, комуникативне и вишејезичне вештине; Вештине сарадње; Вештине за решавање сукоба.

Знање и критичко разумевање подразумева: Знање и критичко разумевање себе; Знање и критичко разумевање језика и комуникације; Знање и критичко разумевање света.

Референтни оквир компетенција за демократску културу – књига 1 је доступан на интернет адреси [хттпс://зуов.гов.рс/впфд/филе/референтни-оквир-компетенција-за-демократску-културу-књига-1/](http://зуов.гов.рс/впфд/филе/референтни-оквир-компетенција-за-демократску-културу-књига-1/)

Кључне, опште међупредметне и компетенције за демократску културу су међусобно повезане и истовремено се развијају.

Зашто су компетенције важне?

Зато што показују **ОСПОСОБЉЕНОСТ** појединца да у реалној ситуацији, у одређеном контексту оно што је учењем развијено **УПОТРЕБИ** потпуно, умешно и одговорно за **РЕШАВАЊЕ** неког проблема, нечег важног сагласно утврђеном стандарду.

Како развијамо компетенције ученика?

ОСТВАРИВАЊЕМ исхода прописаних за крај разреда, активном применом научног и **ДОСТИЗАЊЕМ** образовних стандарда постигнућа прописаних за крај циклуса/нивоа образовања;

ПЛАНИРАЊЕМ разноврсних **АКТИВНОСТИ** ученика (стављање ученика у ситуацију у којој се очекује да примени знање, ситуацију која није реплика ситуације у којој је знање стицано и развијано, већ потпуно нова);

ИЗБОРОМ садржаја и кључних појмова садржаја;

ПРИМЕНОМ различитих **ПРИСТУПА**, **МЕТОДА** и **ТЕХНИКА** (нпр. тимски рад ученика претпоставља њихову међусобну сарадњу кроз различите улоге ради решавања задатка и током кога се код ученика развија одговорност према обавезама).

Шта се подразумева под наставом оријентисаном на развој компетенција ученика?

Подразумева се оријентација ка компетенцијама која се огледа у динамичнијем и ангажованијем комбиновању знања, вештина и ставова **РАДИ** њихове функционалне примене у различитим контекстима. Ова оријентација изискује сарадњу и заједнички рад наставника ради координације активности које се реализују у различитим наставним предметима.

ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА представљају скуп исказа који показују која суштинска знања, вештине и ставове треба да поседују ученици на крају одређеног циклуса и/или нивоа образовања и васпитања.

Стандарди су дефинисани као **индикатори** преко којих може да се провери да ли је ученик на крају образовног циклуса/нивоа образовања стекао одговарајућа знања, да ли је овладао одређеним вештинама и развио одређене компетенције.

Функција образовних стандарда је **да измери/провери**:

- степен остварености исхода и развијености компетенција, односно шта су ученици достигли на крају одређеног периода (циклуса) школовања;
- квалитет и ниво достигнуте ефикасности у образовном систему.

Због наведеног кажемо и да су образовни стандарди постигнућа **мерни инструмент**.

Такође, наставника усмеравају на који начин да креира/обликује/планира наставу како би достигао прописане образовне стандарде постигнућа

Раније су образовни стандарди дефинисани на три нивоа постигнућа – *основни, средњи и напредни ниво*. Нивои стандарда описују у коликом степену је ученик овладао одређеним знањима и вештинама. Основни ниво постигнућа подразумева да **сви** ученици, или најмање 80% овлада прописаним знањима и вештинама; средњи ниво подразумева да најмање 50% ученика овлада знањима и вештинама а напредни подразумева да најмање 25% ученика овлада знањима и вештинама. Нивои постигнућа нису у вези са сумативном оценом, али су значајни за формативно оцењивање.

Новине у стандардима

Стандарде постигнућа чине три главне компоненте за сваки предмет:

- 1) општа предметна компетенција (ОПК) на три нивоа (једна),**
- 2) (три) специфичне предметне компетенције (СПК) на три нивоа,**
- 3) исходи образовног циклуса (ИОЦ) на три нивоа.**

Која је функција образовних стандарда у образовно-васпитном систему?

Заједнички описују, на различитим нивоима општости, најважније компетенције које би ученик требало да развије у одређеном наставном предмету на крају образовног циклуса.

Општа предметна компетенција операционализована је кроз неколико специфичних предметних компетенција, док је свака специфична конкретизована преко скупа образовних исхода образовног циклуса.

Специфична предметна компетенција 1:

Предметна знања (одговор на питање: ШТА?)

- Специфична предметна компетенција 2:

Начини сазнавања (одговор на питање КАКО?)

- Специфична предметна компетенција 3:

Примена и значај предмета (одговор на питање ЗАШТО?)

*****У све три СПК инкорпориране су и кључне компетенције.**

Исходи образовног циклуса (**раније** стандарди) дефинисани су на три нивоа постигнућа основни, средњи и напредни ниво:

- ✓ Три нивоа стандарда *дефинишу различита очекивања* у погледу могућих образовних постигнућа ученика на крају основног, односно средњег образовања.
- ✓ Треба да су *квалитативно различита*, а не само квантитативно.

Стандард квалификације је документ који садржи циљеве и исходе учења, податке о квалификацијама на основу којих се врши одређивање нивоа квалификација, односно њено разврставање.

Квалификација подразумева формално признање стечених компетенција. Ученик стиче квалификацију када школа утврди да је достигао исходе учења у оквиру одређеног нивоа и према задатом стандарду квалификације а што се потврђује јавном исправом (диплома).

Општи опис квалификације подразумева кратак опис квалификације којим се представља за шта је неко/ученик оспособљен, која је кључна сврха квалификације, која је њена релевантност у односу на наставак образовања и тржишта рада, односно опис интегрисаних знања, вештина, способности и ставова која се стичу.

Квалификације у Националном оквиру квалификација Србије (НОКС) су разврстане у 8 нивоа, а ниво 6 и 7 имају и поднивоје. Нивои квалификација су прописани чланом 5. *Закона о националном оквиру квалификација Републике Србије* („Сл. гласник РС“, бр. 27/2018, 6/2020 и 129/2021 – др. закон).

Које врсте квалификација постоје?

У НОКС-у квалификације су разврстане на:

- **опште** које подразумевају образовање стечено у оквиру основног и општег средњег образовања и васпитања (односи се на образовање стечено у свим типовима и смеровима гимназија као и у специјализованим гимназијама);
- **стручне** се односе на образовање стечено у средњим стручним и уметничким школама и обукама;
- **академске** које подразумевају стечено високо образовање завршавањем основних академских, мастер академских, специјалистичких академских и докторских студија;
- **струковне** које се односе на високо образовање стечено на основним струковним, специјалистичким струковним, мастер струковним студијама.

Исходи учења садрже и *кључне компетенције* које треба да буду укључене у општи опис квалификације.

Која је улога стандарда квалификација?

Стандард квалификације је основ за развој

- одговарајућих програма образовања/обучавања,
- стандарда за реализацију програма (реализатори, односно наставници и инструктори, услови за реализацију, односно простор и опрема),
- стандарда испита за стицање квалификације,

- инструмента за валидацију програма образовања/обучавања.

На основу исхода учења прописаних стандардом квалификације утврђују се исходи учења по наставним предметима и/или другим програмским елементима у оквиру програма образовања/обучавања.

Стандард квалификације има и друге функције, као што су: *каријерно вођење појединаца, проходност* кроз образовни систем, *признавање претходног учења* (нпр. кроз информације о начину стицања квалификације, исходима учења и начину провере остварености исхода учења дају се основе за процес признавања претходног учења (валидација неформалног образовања и неформалног учења).

Стандард занимања – документ који садржи опис дужности и задатака, као и компетенција потребних за ефикасно обављање послова у одређеном занимању, утврђен у складу са прописима који уређују запошљавање. Садржи све нужне елементе којима се описује занимање, укључујући и довољно података за израду одговарајућег или више одговарајућих стандарда квалификације.

Стандард квалификације је документ утврђен у складу са Законом о НОКС-у, који садржи опис исхода учења, податке о квалификацијама на основу којих се врши одређивање нивоа, њено разврставање и вредновање. Стандард квалификације има све нужне елементе за опис одређене квалификације, без обзира на установу у којој се стиче квалификација. Стандардом квалификације се дефинише назив и значење одговарајуће квалификације.

Приступу настави и учењу могу бити разноврсни као нпр. конструктивистички, проблемски, учење на примерима кроз искуство, диференцирани, интердисциплинарни, тематски и др.

За развој компетенција ученика најефикаснији је **међупредметни приступ**, приступ који превазилази границе појединачних наставних предмета, и који је заснован на **међупредметном повезивању** где се појединачни наставни садржаји организују у смислене целине.

Међупредметно повезивање

√Претпоставља

- **наставу и учење** где се **повезују, интегришу различити наставни предмети** у смислене, логичке целине, које могу у пуној мери да допринесе оспособљавању ученика да ефикасно одговоре захтевима на које наилазе у стварном свету и животу;
- примену различитих приступа настави и учењу међу којима и: **међупредметни приступ, интердисциплинарни приступ, интегрисани тематски приступ**. Сви наведени приступи превазилазе границе појединачних наставних предмета, међупредметно су засновани и повезани, а изградња знања се заснива на неком проблему, појави, процесу који се осветљава, објашњава, описује, решава из угла/перспектива различитих наставних предмета (научних дисциплина). За примену ових приступа важно је повезивање исхода различитих наставних предмета у логичке целине на основу којих се креира **међупредметна, интегративна тема**;

- поред примене једног од наведених приступа, и истовремену примену следећих приступи: **инклузиван приступ** (укључивање **свих ученика** у процес наставе и учења уз прилагођавање исхода и садржаја могућностима и потребама ученика, као и припрему и прилагођавање наставника потребама ученика), **индивидуализовани приступ** (односи се на начине рада који су прилагођени карактеристикама и специфичностима ученика који се групишу у мање групе и раде на задатку који је одмерен и прилагођен њиховим карактеристикама и специфичностима а што истовремено доприноси њиховом активном укључивању у рад групе и мотивацији за учење);
- квалитетну и конструктивну сарадњу међу наставницима школе.

√Води изградњи знања чвршће повезаних са различитим аспектима стварности.

√Омогућава изградњу „ширих и дубљих“ знања која су применљива у различитим контекстима/свакодневним животним ситуацијама.

√Подржава развој компетенција ученика.

√Доприноси

- дубљем, свеобухватнијем разумевању појава, процеса, појмова и проблема зато што ученик има прилику да их упознаје и сагледава из различитих углова и да их разматра из различитих перспектива;
- изградњи трајних знања и истовремено потискује учење усмерено на памћење и репродукцију садржаја наставних предмета. Појединачни, узајамно изоловани и неповезани наставни предмети томе могу да допринесу само у мањој мери и само у неким случајевима.

√Подстиче ученика да учи, односно да истражује, открива, решава проблем, успоставља веза међу информацијама, подацима, чињеницама, односно подстиче га на комбиновање информација које потичу из различитих наставних предмета.

Методe подразумевају опште **начине** рада у настави. У педагошкој литератури, различити аутори на различите начине их дефинишу, али је свима заједничко да се односе на **начин рада**. Најчешће се наводе:

- вербално-текстуалне методе (монологска/предавање, дијалогска/разговор, рад на тексту),
- демонстративно-илустративне методе (показивање, демонстрација, коришћење слика, аудио-видео-материјала),
- практичне методе (вежбе, лабораторијски рад, практичан рад),
- истраживачке методе (самостално откривање, пројектна настава),
- хеуристичка и проблемска метода (учење кроз решавање проблема, с тим што код хеуристичке наставник усмерава ученике у процесу решавања и закључивања осмишљавањем питања, код проблемске ученици се самостално суочавају са конкретним проблемом)...

Како планирамо методе?

Планирамо их у односу на:

- наставни предмет,
- узраст ученика;
- циљ на чијем постизању радимо, исходе које остварујемо, компетенције које развијамо и стандарде које достижемо.

Технике су конкретни **поступци** у процесу наставе и учења (у оквиру метода).

Примери техника:

- постављање питања,
- вођена дискусија,
- мозгалица (brainstorming),
- игра улога,
- студија случаја,
- израда мапе ума
- квизови,
- дебате,
- презентације...

Неопходно је да технике буду усаглашене са методама. Како то изгледа у пракси?
Ево примера:

Метода: разговор

Технике: питања-одговори, дискусија, аргументовање

Метода: практична

Технике: вежбање, експеримент, симулација

Технике доприносе:

- активном учешћу ученика у процесу наставе и учења,
- већој интерактивности наставе и учења,
- да се учење догоди у учионици,
- бољој процени постигнућа ученика.

АКТИВНОСТИ су конкретне радње ученика (и наставника) на часу током процеса учења, које се планирају на основу метода и техника. Како изгледа однос између њих?

Ево примера:

Метода: проблемска

Техника: дискусија

Активности наставника: формулише и излаже проблемску ситуацију, објашњава циљ и задатке рада, организује рад у групама, даје упутства и временски оквир, прати рад група, поставља усмеравајућа питања, подстиче аргументовање и размену мишљења, координира дискусију, систематизује и заједно са ученицима резимира закључке, даје повратну информацију и вреднује рад

Активности ученика: пажљиво слушају излагање проблема, анализирају проблемску ситуацију, износе претходна знања и искуства, сарађују у групи, предлажу могућа решења, аргументују своје ставове, учествују у дискусији, упоређују различита решења, изводе закључке, презентују резултате рада.

Активности наставника планира сам наставник (или у сарадњи са колегама), а активности ученика планира наставник у сарадњи са ученицима и другим колегама а у циљу постизања планираног циља теме, остваривања исхода, развијања компетенција и достизања образовних стандарда постигнућа. Активности ученика доприносе изградњи функционалних и применљивих знања и вештина ученика.

Кључни појмови садржаја су дефинисани програмом наставе и учења за највећи број наставних предмета. Али, без обзира да ли су дефинисани или не, наставник може да их дефинише полазећи од прописаних исхода, При изради листе кључних појмова наставник тражи одговор на следећа питања:

- шта је стварно **важно** знати?
- шта је **кључно** за предмет или тему коју реализује?
- Шта је **важно дубоко разумети** као полазиште/основ за даље учење и целоживотно учење?